

Ten westen van de vrijheid

MELD JE AAN VOOR ONZE NIEUWSBRIEF

Zo blijf je op de hoogte van de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* en ontvang je leuke extra's, zoals prijsvragen, exclusieve aanbiedingen en leesfragmenten. Ook word je geïnformeerd over onze lezingen, signersessies en over andere interessante bijeenkomsten die wij geregeld organiseren.

Aanmelden kan via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief

Thomas Engström

Ten westen van de vrijheid

LUDWIG LICHT KWARTET

DEEL I

Vertaald uit het Zweeds
door Sophie Kuiper

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 3302 6

© 2013 Thomas Engström

Published by agreement with Salomonsson Agency
© 2017 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos *uitgevers*,
Amsterdam en Sophie Kuiper

Oorspronkelijke titel *Väster om friheten*

Oorspronkelijke uitgever Albert Bonniers Förlag

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagillustratie © Miroslav Šokčić/Mono Studio

Foto auteur © Mathias Blom

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Een democratie kan geen oorlog voeren.

Generaal Walter Bedell Smith

PROLOOG

marrakesh
marrakesh-tensift-al haouz / marokko
zo 10 juli 2011
[11:05 / gmt]

Er waren moedige westerse diplomaten in Noord-Afrika, maar helaas was de consul-generaal van de Verenigde Staten in Marokko daar niet een van. Hij had met heel zijn hart gehoopt op een ander soort ochtend.

De Marokkaanse Koninklijke Gendarmerie had meerdere wijken van de medina in Marrakesh afgezet. Bij de Ben Youssef-moskee konden ze niet meer verder, maar zoals beloofd stonden enkele politieagenten de consul op te wachten. Ze maakten de weg voor hem vrij: volwassen mannen die niet op tijd opzij gingen werden aan de kant geduwd, jongens met hun zakken vol toeristendollars werden geduwd en geschopt. Alleen de ezels en de gesluierde bedelaarsters uit de bergen ontkwamen aan de hardhandigheid van de politiemacht. De straten werden steeds smaller, maar na de laatste dranghekken waren er geen burgers meer.

Voor de plaats delict stond een tiental politiemannen in uniform te zweten. Het was nu al zesendertig graden. De mannen werden stil toen ze de Amerikaanse consul in het oog kregen. Een van hen stond op wacht bij de ingang van het pand. Hij droeg een marineblauw uniform met overdreven grote epauletten, spierwitte handschoenen en een gebiesde pantalon. Vlak boven het korte, glanzende haar van de Marokkaan hing aan blinkend

schone kettingen een vijfhoekig, geel en kaneelbruin bord met daarop in het Arabisch en het Frans BARBIER.

‘Welkom, monsieur,’ zei de kapitein, en hij schudde de consul kort de hand. ‘Misschien wilt u even binnen kijken?’

‘Ik ben niet helemaal op de hoogte van de situatie.’

‘Drie van uw landgenoten zijn vermoord.’

‘Waren het er niet vier?’ vroeg de consul. ‘Uw collega zei aan de telefoon dat...’

De kapitein knikte geduldig. ‘Drie Amerikanen en één Marokkaan. Die hebben we zojuist pas aangetroffen. De kapper, naar alle waarschijnlijkheid. Daar.’ Hij wees naar een afgebroken muur. Daarachter lag een verlaten bouwput; op glasscherven, stukken betonijzer en afval troonde een uitgediende cementmolen. Naast de roestige machine lag een turquoise zeil over een grote hobbels.

‘En er is binnen niets aangeraakt?’ vroeg de consul, terwijl hij zijn blik losmaakte van het stuk plastic en op de kapperszaak richtte.

‘We hebben alleen vingerafdrukken genomen.’

De Amerikaan knikte. Het moest maar.

Tot zijn ontzetting ging er niemand met hem mee naar binnen.

Het eerste wat hij zag was de gezichtsuitdrukking van de dode in de stoel. Eerder verbazing dan angst, alsof het laatste wat hij had gehoord een grove leugen was geweest. Het kostte de consul bijna al zijn beschikbare energie om zijn blik af te wenden. Toen dat eindelijk lukte keek hij omlaag, recht in het bloed.

Vlak naast de poeltjes op de geblokte vloer waren vage voetafdrukken te zien. Op de spiegels was het bloed gestold in wilde patronen. De Amerikaan maakte zijn bril schoon. Hij moest een bekwame en kalme indruk maken; hij was zichtbaar door de raampjes in de dunne, geel geschilderde aluminium deur. Aan de muur hing een klein tv-scherm. France 24 zond beelden uit

van Europese gevechtsvliegtuigen die over Benghazi en Tripoli en Misrata vlogen, van grondpersoneel op Italiaanse vliegbases. Het geluid stond uit.

Het effect van de tl-buizen, de lila muurtegels en de airconditioning was ontzuenderend na de hete, rode nevel van buiten. En natuurlijk de drie lijken. Behalve het lijk op de stoel lagen er nog twee languit op de vloer, de gezichten naar beneden. Alle drie mannen van rond de dertig. Geen van hen hoorde hier thuis. Niet toen ze nog leefden en niet nu. Nooit.

De atletische man in de stoel was gekleed in een wit mouwloos hemd en kaki shorts. Om zijn hals hing een zilveren ketting. De consul moest op zijn tenen staan om niet in het bloed te stappen toen hij vooroverboog. Een identiteitsplaatje. Amerikaanse marine, luitenant. Zijn zakken waren leeg. Geen paspoort of portemonnee. Een tatoeage bedekte zijn rechterschouder en bijna zijn hele rechterarm: bovenaan USMC, daaronder een arend met in iedere klauw een handgranaat en onderaan de woorden SEMPER FI, MOTHERFUCKER. Hij had wat contant geld bij zich, geen opzienbarend bedrag.

De twee anderen zagen eruit als gewone burgers. De een gekleed in jeans en een volwassen T-shirt met een gedeeltelijk zichtbare opdruk op de rug: INFORMATION WANTS TO... De ander was ongeveer net zo gekleed, maar meer bebloed. Allebei zonder portemonnee. De een had een baard. Op een verrijdbaar tafeltje lagen naast een kom met scheerschuim twee besmeurde Amerikaanse paspoorten. De pasfoto's bevestigden hun identiteit.

Alle drie twee keer in het hoofd geschoten. Dit was geen gewone roofmoord, dit was een afrekening. Een terroristische daad, wellicht.

De consul liep het tafereel nog eens na. Had hij iets gemist? Zo verstreken een paar minuten. De lijken waren nog amper gaan stinken, in ieder geval niet zo erg dat de parfumlucht in de zaak

het niet kon verhullen, en het was koel en in feite ook schoon binnen. Hij had wel erger gezien. Of eigenlijk niet. Maar hij had zich weleens slechter gevoeld.

Want dit lag zo ver buiten zijn functieomschrijving als maar kon. Het consulaat hield zich voornamelijk bezig met toeristen die hun paspoort waren kwijtgeraakt. De zeldzame sterfgevallen betroffen in de regel gepensioneerden of drugsverslaafden. Bovendien was er in dit geval een militair bij betrokken. Een buitengewone meevaller. De consul hoefde geen verwanten te bellen of te bedenken hoe hij het politieonderzoek zou coördineren samen met de Amerikaanse autoriteiten. Hij hoefde er niet eens voor te zorgen dat de lijken gerepatrieerd werden. Hij moest de zaak delegeren, meer niet. Zijn bitterheid over alle promoties waarbij hij was gepasseerd was op slag draaglijker.

Buiten was de hitte nog drukkender geworden. De politiekapitein stond nog altijd met zijn rug naar de deur. Hij maakte zijn sigaret uit. Marquise, constateerde de consul. Een chic, bronsgroen pakje dat hem deed denken aan het koloniale interieur van het Café de la Poste een paar kilometer verderop. Afgaand op de geur zou je bijna denken dat het de rook van een cigarillo was.

De consul nam de kapitein even apart, achter een aanhangwagen met een plastic laadvloer vol gestolen banden.

‘Ik zou het op prijs stellen,’ zei hij beheerst, ‘als u journalisten uit de buurt wilde houden, voorlopig in ieder geval...’

‘Voorlopig blijven ze uit de buurt,’ zei de kapitein. Zijn toon was vaag.

Was smeergeld hier op zijn plaats?

De consul keek een paar seconden te lang naar de witte handschoenen en de donkere, glanzend opgepoetste holster van de man. ‘Een afschuwelijke daad,’ mompelde hij met een knikje naar de kapperszaak.

‘Het is een vreselijke tragedie,’ zei de kapitein langzaam. ‘Mijn diepste medeleven. Heel Marokko rouwt.’

‘Dank u.’

Smeergeld overbodig.

‘En maakt u zich geen zorgen, monsieur. Niemand wil iets horen over vermoorde buitenlanders. Een eenmalig incident, geen enkele reden om de buitenwereld op te schrikken.’ Hij glimlachte flauwtjes. ‘Dit is Algerije niet.’

De consul dwong zichzelf de glimlach te beantwoorden, ook al was het in strijd met zijn diplomaten training om te reageren op beledigende uitlatingen over andere landen. ‘Dan zijn wij het eens.’

De kapitein wierp een blik op zijn horloge. Nep-Breitling.

‘Nogmaals bedankt,’ rondde de consul af.

De kapitein antwoordde met een saluut. De consul hield zijn hoofd een beetje schuin, knikte en glimlachte opgelaten, zoals een burger doet wanneer een militair hem zijn eerbied betuigt.

Voorbij de afzetting heerste nog altijd chaos. De brommers: magere jochies en dikke vrouwen in nikab in een race om als eerste iemand dood te rijden. De karren: overbelast, scheef, sneller voortgetrokken door oudjes dan door ezels. De auto’s: onmogelijk. Geen politie-escorte dit keer. Maar toen de consul eenmaal de ergste drukte gepasseerd was, bereikte hij al gauw weer de poort van het stadsdeel. Na acht jaar op dezelfde post had hij geleerd de plaatselijke bevolking op afstand te houden. Een kwestie van uitstraling.

Naar buiten door de ringmuur. In de hitte zat zijn chauffeur op een taxistandplaats aan de doorgaande weg Route des Remparts te wachten in de stoffige, witte Lincoln Navigator van het consulaat, met draaiende motor vanwege de airco. Het was nog geen twee uur rijden terug naar Casablanca over de nieuwe, gezegende snelweg. Genoeg tijd om het telefoongesprek met de ambassadeur in Rabat voor te bereiden. De reis was noodzakelijk, want er was geen veilige lijn op het plaatselijke kantoor in Marrakesh.

Eén ding wist de Amerikaanse consul-generaal zeker: hij zou

altijd in zalige onwetendheid blijven over wat er bij de barbier was gebeurd, hoe het was gebeurd, waarom het was gebeurd, in opdracht van wie. Hij zou het mysterie zelfs nooit in concrete bewoordingen kunnen formuleren. Het werkelijke inzicht was slechts enkelen gegund; een handvol vertrouwde übermensen die hun leven doorbrachten in een schaduwrijk dat ze zelf hadden gecreëerd. Zij bevonden zich aan de andere zijde van een grens die hijzelf slechts kon vermoeden. Dat inzicht was zo troostrijk dat de consul halverwege Marrakesh en de kust en midden in een gesprek met de chauffeur in slaap viel. En sliep als een roos.

ZONDAG

amerikaanse ambassade
berlijn parisierplatz / de
zo 17 juli 2011
[09:10 / cet]

Clive Berner, alias GT, vormde een niet te missen silhouet in pak op het dak van de Amerikaanse ambassade. Twee weken geleden had hij gemerkt dat hij zijn jasjes niet meer dicht kreeg: hij was de 115 kilo gepasseerd. In één moeite door was er een centimeter verdwenen van de 174 die hij vroeger gemeten had. Maar hij wist hoe hij zijn corpulentie kon compenseren, de blik kon afleiden met opvallende details. Vandaar zijn grijze walrusnors. Vandaar ook zijn pilotenbril met gouden montuur en felrood koordje.

Het was een mooie zondag voor het eenenzestigjarige afdelingshoofd van de CIA in Berlijn. Het was een stralende, vroege morgen en tot dusver was de zomer godzijdank verstreken zonder enig spoor van hittegolven. Iets verderop, schuin naar links en op gelijke hoogte, voerde de zegegodin op de Brandenburger Tor haar quadriga aan alsof ze zojuist een verrassingsaanval op de stad had geopend. Ze riep een sfeer op van wereldgeschiedenis, van veldoorlogen uit vervlogen tijden. Hoe de Duitsers aankeken tegen een overwinningsmonument in hun telkens weer verslagen rijk was iets waarover de Amerikaan slechts kon speculeren.

GT's goede humeur was te danken aan zijn secretaris, die tegen halfacht die ochtend had gebeld en hem had gered van weer een kerkdienst. Acht zondagen achter elkaar was hij meege-

sleept naar de anglicaanse kerk aan de Preussenallee. Religie was het nieuwe en steeds dominantere levensproject van zijn vrouw. Ze hoopte dat het hen dichterbij elkaar zou brengen.

De branddeur vijf meter achter hem ging open. Het grijs geschilderde stuk staal werd opengeduwde door Johnson, die een jaar eerder vanuit Langley naar Berlijn was gestuurd. Hij had nog altijd minstens veertig procent van zijn plichtsgetrouwe onschuld over.

GT zoog nog één keer zijn longen vol Berlijnse zwoele zomerlucht en volgde met zijn blik een oranje luchtballon.

‘We zijn er klaar voor,’ zei Johnson. ‘Meneer?’

‘Ik kom eraan.’

Ze liepen twee trappen af. GT deed zijn best om niet hardop te hijgen. Tevergeefs.

Johnson haalde zijn pasje door de gleuf en tikte de code in: elke week dezelfde ellende met zes nieuwe cijfers om uit het hoofd te leren. Zoals altijd verwonderde GT zich over het parfum van de man, een melkachtig, bloemig luchtje. Iemand moest eens ernstig met hem praten.

In de brede gang, waar het blauwe tapijt eindelijk eens was gereinigd, was het zo stil als in een mortuarium. Niemand aanwezig. GT liep Johnson voorbij en opende de deur van licht eikenfineer. Het messingbordje rechts van de deurpost verkondigde:

DR. CLIVE BERNER

COÖRDINATOR REGIONALE ZAKEN

Hoeveel nietszeggende officiële titels had hij in de loop der jaren gehad? Een stuk of twintig. In een bevriende staat, zoals hier, was het vooral uit beleefdheid tegenover het gastland – spionage was immers nog altijd overal verboden. In neutrale en vijandige staten lag het gevoeliger. Hoe langer het duurde voor de plaatselijke veiligheidsdienst doorkreeg wie wie was in de lokale hiërarchie van de CIA, hoe beter.

Het was geen gek kantoor voor een ‘coördinator regionale zaken’. Vijfendertig vierkante meter, twee kogelvrije, bomvrije en geblindeerde ramen. Een groot, aan de vloer vastgeschroefd bureau met hetzelfde lichte houtfineer als de deur – hij had een voorkeur voor een klassiekere stijl, maar de neuroten van de DSS, die verantwoordelijk waren voor de veiligheid op de ambassade, hadden zo hun eigen ideeën.

Donkerrood tapijt in plaats van blauw, net als in de receptie-ruimte van de ambassade. Boekenkasten aan de muur met de volledige Duitse literaire canon in de kuikengele pocketuitgaven van Reclam Verlag. Een robuuste bureaustoel. Een moderne, lage bank bekleed met grijs vilt en drie bijpassende fauteuils rond een vastgeschroefde, kubistische tafel van het gewraakte lichte hout. Geen kussens, uiteraard. Op de tafel een lage koffiepote van roestvrij staal en drie witte kopjes, plus de laatste nummers van *Frankfurter Allgemeine*, *The Economist*, *Berliner Morgenpost*, *Die Zeit*, *Wall Street Journal Europe*, *Newsweek*, *Der Spiegel*. En de Duitstalige editie van *Le Monde Diplomatique*: prettig leesvoer voor wie zijn bloeddruk wilde oppeppen met wat luchtige anti-Amerikaanse haatpropaganda. Een zalige glimlach verscheen op het gezicht van GT. Als hij er de puf voor had gehad, was hij al lang geleden verliefd geworden op zijn secretaresse.

Hij hing zijn jasje aan een haak naast de spiegel en rechte zijn rug. Bovenste knoopje open, geen stropdas. Het dunne, lichtgrijze jasje was nieuw en zat welhaast goed rond zijn borst. Op maat gemaakt. Hij kon er net zo goed meteen nog drie bestellen in andere kleuren.

GT nam wijdbeens plaats op de bank en legde zijn ellebogen op de rugleuning; Johnson ging in een van de fauteuils zitten met zijn benen over elkaar. Alfamannetje, bètamannetje. Een halve minuut later kregen ze gezelschap van Almond, de rechterhand van GT en plaatselijk hoofd Operaties.

Omgeven door jonkies. Waren ze altijd zo jong geweest?

‘Dit is de situatie,’ begon Almond met een ernst die merkwaardig afstak tegen zijn dwangmatig zongebruinde kleur. ‘Om negentien uur vijf gisteravond, zaterdag, plaatselijke tijd, belt een Engelssprekende vrouw naar de centrale. Ze wil ambassadeur Harriman spreken. De centrale wijst haar verzoek af en vraagt de vrouw op maandag terug te bellen.’

GT keek hem glazig aan. ‘En?’

‘Vijf minuten later, om negentien uur tien, belt de vrouw opnieuw. Dezelfde telefonist neemt op. Nu is de vrouw hoorbaar verontwaardigd.’ Almond haalde een palmtop uit zijn borstzak en drukte op play.

‘Hoe moeilijk kan het zijn?’ zei de vrouw op de opname. ‘Luister naar me. Ik heb belangrijke informatie.’

‘Uiteraard kan ik uw boodschap doorgeven aan de ambassadeur als hij weer aanwezig is,’ zei de telefonist, die van het mannelijk geslacht was en tot dusver weinig indruk op GT maakte. ‘Welke zaak betreft het?’

‘De vermoorde Amerikanen in Marrakesh,’ zei de vrouw. ‘Hallo?’

Stilte. Nog meer stilte.

GT schudde zijn hoofd.

‘Ik begrijp het,’ zei de telefonist. ‘Als u uw naam en telefoonnummer achterlaat, dan...’

‘Ik praat alleen met Ron,’ zei de vrouw.

‘De ambassadeur is vandaag niet aanwezig, dus zoals ik zei: ik stel voor dat u uw naam achterlaat en terugbelt als...’

En klik.

Almond drukte op stop.

‘Marrakesh?’ zei GT.

Johnson schraapte zijn keel. ‘Ik heb navraag gedaan, meneer. Onze consul-generaal in Casablanca heeft bevestigd dat...’

GT maakte een ‘schiet op’-gebaar.

Het duurde een halve seconde voor Johnson zijn gezichtsuitdrukking en zijn toon had aangepast. ‘Een week geleden werden